

Het Enneagram 2

Sleutel tot Persoonlijke Effectiviteit

ITASC Nederland BV
Aalsterweg 291c
5644 RE Eindhoven
040 - 2115020
www.itasc.nl

INHOUD:

1. Inleiding	2
1.1 Wat is het Enneagram?	2
1.2 Interpretatie van het Enneagram.....	4
2. De persoonlijkheidstypen.....	5
3. Gelijksortige typen	20
4. Relaties tussen typen	22
5. Tot slot	24

1. Inleiding

Hoe komt het dat ik in bepaalde situaties beter uit de verf kom dan onder andere omstandigheden? Wat zijn mijn sterke kanten? Waar zitten mijn zwakke plekken? Waarom kan ik met bepaalde personen lezen en schrijven en raak ik met anderen in conflict? Hoe komt het dat bepaalde teams meer succesvol zijn dan andere teams? Wat maakt een team goed toegerust op taken en doelen? Waar moet ik op letten wanneer ik met anderen samenwerk? Waarom is de sfeer in het ene team beter dan in het andere?

Iedereen stelt zichzelf weleens dit soort vragen. Naar aanleiding van constructieve feedback of keiharde kritiek van anderen of op momenten van kritische zelfanalyse. Om in privé of professioneel opzicht te kunnen groeien, om te verbeteren. De ultieme vraag in dit verband is 'Wie ben ik en wat kan ik doen aan mijzelf waardoor ik het beste uit mezelf haal en de mensen om me heen de kans bied het beste van zichzelf te geven?' Het zoeken naar - laat staan het vinden van - antwoorden op dit soort complexe vraagstukken is een uitermate lastige opgave. Er is daarom behoefte aan instrumenten die dit zoekproces kunnen ondersteunen. Vaak roepen individuen of groepen hulp in van professionals, van wie wordt verwacht dat zij beschikken over de expertise en de vaardigheid het zoekproces te begeleiden. Daarom staan veel gedragstrainingen in het teken van verbetering van de effectiviteit van individu of team. Meestal draait het dan in essentie om de vraag 'hoe gedraag ik me en wat kan ik verbeteren in mijn gedrag?'

1.1 Wat is het Enneagram?

Het Enneagram is een eeuwenoud instrument dat kan helpen bij het zoeken naar en het formuleren van concrete antwoorden op de zojuist gestelde vragen. Het voorziet in een analyse van de diversiteit van intermenselijk gedrag en is geworteld in de spirituele psychologie. Volgens de overlevering vond het Enneagram zijn oorsprong meer dan 4500 jaar geleden. Het is betrekkelijk zeker dat het in de late middeleeuwen verder is ontwikkeld door in de Soefi-broederschap verenigde islamitische mystici. Mits met voldoende kennis van zaken en onder de juiste omstandigheden toegepast, kan het anno nu een waardevol instrument zijn voor adviseurs en trainers. Bij toepassingsmogelijkheden valt te denken aan verbetering van persoonlijke effectiviteit (individuele counselling) en verbetering van teameffectiviteit (teambuilding). Concreet gaat het dan onder meer om leidinggevende vaardigheden, samenwerking en communicatie. In dit artikel maakt u kennis met het Enneagram en enkele toepassingsmogelijkheden ervan in het kader van teambuilding. Gezien de complexiteit van het instrument, wordt met klem geadviseerd het uitvoerig te bestuderen voordat het voor trainingsdoeleinden in de praktijk wordt aangewend. De in de literatuurverwijzing opgenomen boeken vormen een goede basis voor verdere verdieping.

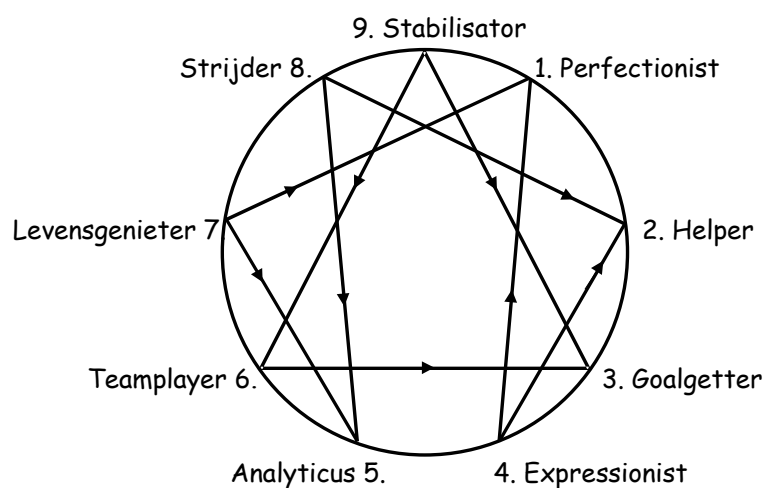
De basis van het Enneagram bestaat uit een onderscheid in negen verschillende persoonlijkheidstypen, namelijk: de Perfectionist, de Helper, de Goalgetter, de

Expressionist, de Analyticus, de Teamplayer, de Levensgenieter, de Strijder en de Stabilisator.

Het Enneagram kent zes dimensies:

1. *Uiterlijke verschijningsvorm.* Op deze dimensie geeft het Enneagram per type een nauwkeurige beschrijving van zichtbare houding en kenmerkend gedrag.
2. *Innerlijke drijfveren.* Op deze dimensie geeft het Enneagram per type inzicht in de onzichtbare motivatie en de kenmerkende attitude.
3. *Verval tot ineffectiviteit.* Per type geeft het Enneagram een aantal gerichte waarschuwingen voor verval tot ineffectief gedrag, bedoeld om dit destructieve proces te voorkomen.
4. *Verbetering van effectiviteit.* Per type worden ondubbelzinnige hints gegeven voor verbetering van persoonlijke effectiviteit, bedoeld om dit constructieve proces te initiëren.
5. *Gelijksoortige typen.* Op deze dimensie verdeelt het Enneagram de negen typen in drie categorieën van gelijkgestemde typen.
6. *Relaties tussen typen.* Op deze dimensie tenslotte, doet het Enneagram uitspraken over relaties tussen de typen, bedoeld ter ondersteuning van het interactieve proces tussen de typen.

Schematisch weergegeven, ziet het Enneagram eruit als negen in een cirkel gerangschikte punten, waarbij elk punt correspondeert met één van de persoonlijkheidstypen (zie figuur: Het Enneagram). De punten zijn in de richting van de klok genummerd van 1 tot en met 9. De punten 3, 6 en 9 zijn door een gelijkzijdige driehoek met elkaar verbonden, terwijl een hexagoon de punten 1, 4, 2, 8, 5 en 7 verbindt.



1.2 Interpretatie van het Enneagram

In dit artikel worden in vorige paragraaf sterk ingedikte beschrijvingen van de negen persoonlijkheidstypen gegeven. Deze beschrijvingen betreffen vier dimensies: uiterlijke verschijningsvorm, innerlijke drijfveren, verval tot ineffectiviteit en verbetering van effectiviteit. Voor uitgebreide versies wordt verwezen naar de literatuur.

Wanneer u straks de beschrijvingen bestudeert, herkent u zich waarschijnlijk in twee of drie van de typen meer dan in de overige. Spiegel uzelf dan nogmaals kritisch en uitvoerig aan de typen waarin u zichzelf terugvindt. Eén daarvan is het meest overeenkomstig met hoe u denkt, doet en voelt. Dat wordt uw 'kernpunt' genoemd. De één of twee andere typen waarin u ook elementen herkent maar minder dan in uw kernpunt, heten uw 'ankerpunten'. Uit de ankerpunten spreekt de invloed op uw persoonlijkheid van voor u belangrijke personen, perioden in uw leven of ingrijpende gebeurtenissen. De combinatie van kernpunt en ankerpunt(en) is uw persoonlijkheidsstructuur volgens het Enneagram.

Houd nadrukkelijk voor ogen dat geen enkel type meer waardevol of 'beter' is dan andere typen. Elk type heeft speciale krachten en tevens specifieke zwaktes. Een manier om uw vermeende kerntype te toetsen, is iemand die u goed kent te vragen om uw kerntype aan te wijzen op basis van de beschrijvingen (het wordt interessant wanneer u anders overkomt dan dat uzelf denkt).

Het Enneagram geeft elk type een aantal waarschuwingen voor verval tot ineffectiviteit. De waarschuwingen voor dit destructieve proces worden gelokaliseerd wanneer u vanuit uw kernpunt de richting van de pijl volgt. Het eerstvolgende punt is uw zogenaamde 'stresspunt'. Onder druk heeft u de neiging om de negatieve eigenschappen van het desbetreffende type over te nemen. Lees de beschrijving van uw stresspunt, in het bijzonder de nare trekjes van dat type. Probeer deze te elimineren uit uw eigen gedragsrepertoire teneinde de neergaande spiraal van achteruitgang te vermijden.

Naast waarschuwingen voor ineffectiviteit, geeft het Enneagram elk type een aantal doelgerichte hints voor verbetering van persoonlijke effectiviteit. De hints voor dit constructieve proces worden gevonden wanneer u vanuit uw kernpunt de lijn volgt tegen de richting van de pijl in. Het eerstvolgende punt dat u nu ontmoet, is uw 'leerpunt'. Lees de beschrijving van uw leerpunt, in het bijzonder de edele trekken van het desbetreffende type. Probeer deze positieve eigenschappen toe te voegen aan uw eigen gedragsrepertoire teneinde de opwaartse spiraal van vooruitgang te initiëren.

2. De persoonlijkheidstypen

1. De Perfectionist

Uiterlijke verschijningsvorm

De Perfectionist is een idealist. Hij wordt gedreven door een diep verlangen naar een wereld waarin waarheid en morele orde heersen. Zelf doet hij hard en zeer serieus zijn best alvast het goede voorbeeld te geven. Hij vindt het moeilijk om zijn eigen gebreken en die van anderen te accepteren. De Perfectionist is ertoe geneigd zichzelf te zien als een Witte Ridder, die de wereld intrekt om haar te verbeteren en al het kwaad met wortel en tak uit te roeien. De meeste Perfectionisten maken een beheerste, ordelijke, soms wat zelfingenomen indruk. Volgens de Perfectionist is de wereld onvolmaakt. Hij ziet het als zijn levenstaak om volmaaktheid te bewerkstelligen. Hij kan de dingen onmogelijk laten zoals ze zijn en zet zich daarom onvermoeibaar in om verbeteringen aan te brengen. Omdat hij zich ervan bewust is dat er onvoldoende tijd is om alles te doen wat gedaan zou moeten worden, strijdt hij voortdurend en zonder wijken tegen zijn grote vijand: de klok. De tijdsdruk die hij voelt, maakt dat hij zich als bezeten van zijn taken kwijt.

Tekenend voor de Perfectionist is de wijze waarop hij besluiten neemt. De Perfectionist zoekt instinctief altijd naar de perfecte oplossing. Hij streeft hiernaar door zijn besluiten altijd uiterst zorgvuldig af te wegen. Hij verzamelt relevante informatie en bestudeert die nauwgezet. Op basis van uitvoerbaarheid en zijn instinctieve gevoel voor perfectie bepaalt hij de best denkbare oplossing. Hoewel dit een tijdrovend proces is, verkiest hij deze weg boven de mogelijkheid te snel te beslissen en later in de problemen te komen. Daartegenover staat dat door het grote tijdsbeslag kansen kunnen worden gemist. Bovendien zorgt zijn hang naar perfectie ervoor dat hij na het nemen van een besluit meestal wordt achtervolgd door twijfel inzake de juistheid ervan. Verder kenmerkt de Perfectionist zich door een levendige en energieke manier van samenwerken en het bezit van vitaliteit om anderen op een vriendelijke manier te inspireren en in zichzelf te laten geloven. Door zijn hoge ethische normen is dit type evenwichtig en gematigd, in de omgang met collega's onpartijdig en integer. Hij is oprecht en direct, heeft het vermogen de realiteit helder te zien en heeft een vooruitziende blik. Dit, in combinatie met een hoog energieniveau, volharding en vastberadenheid, maakt hem een geboren leider. Typische kenmerken van de Perfectionist:

- bijt zich vast in doelen totdat er resultaten zijn geboekt
- werkt consciëntieus aan een correcte taakuitoefening
- werkt conform de geldende richtlijnen en procedures
- raakt geïrriteerd wanneer hij in zijn werk wordt gestoord
- verricht elke taak met de grootste mogelijke zorgvuldigheid
- is grondig op de hoogte van de details
- benadert problemen stapsgewijs en concludeert voorzichtig
- is zeer precies in het gebruik van feiten

- denkt na over verbeteringen van producten en diensten
- is zeer kritisch naar zichzelf en anderen en is eerlijk

Innerlijke drijfveren

De primaire drijfveer van de Perfectionist is het realiseren van zelfopgelegde doelen. Zijn persoonlijke stijl is die van een gedreven volbrengen. Hij streeft ernaar eerlijk, vlijtig en netjes te zijn. Kortom, hij wil volmaakt zijn. Omgekeerd evenredig hieraan is zijn diepe afkeer van onvolmaaktheid.

Verval tot ineffectiviteit

In het verlengde van zijn afkeer van onvolmaaktheid ligt de persoonlijke valkuil van de Perfectionist, namelijk overgevoeligheid voor kritiek. Wanneer hij daarin terechtkomt, ervaart hij elke vorm van kritiek als een persoonlijke aanval en maakt woede zich van hem meester. Die woede - die overigens vaak ook wordt veroorzaakt door voortdurende zelfkritiek - maakt een Perfectionist ineffectief. Een ineffectieve Perfectionist is herkenbaar aan betweterig, ondermijnend en soms ook schijnheilig gedrag. Wanneer hij in een negatieve toestand verkeert, neemt hij bovendien de negatieve eigenschappen over van de Expressionist en kan hij te kampen krijgen met overmatig zelfmedelijden en zelfkritiek.

Verbetering van effectiviteit

De remedie tegen ineffectieve gedragingen van de Perfectionist zijn de positieve eigenschappen van de Levensgenieter. Van dit type leert de Perfectionist te ontspannen en soms dingen door de vingers te zien. Wanneer hij de speelsheid en ongedwongenheid van de Levensgenieter aan zijn eigen repertoire toevoegt, wordt de Perfectionist effectief. Wanneer hij in deze toestand verkeert, wordt het leven zonniger, en hij kan speelser omgaan met zijn werk. De effectieve Perfectionist is kritisch, pedagogisch en tolerant. Daarnaast is hij ambitieus, vindingrijk, loyaal en stimulerend.

2. De Helper

Uiterlijke verschijningsvorm

De Helper stelt zijn leven en werken in dienst van anderen. Hij geeft anderen een dusdanig gevoel van geaccepteerd en gewaardeerd te zijn, dat die anderen zich daardoor geruggesteund voelen in hun eigenwaarde. Hij kan gul delen en staat op tijd en ontijd klaar met een luisterend oor en een begripvol hart dat schijnbaar overloopt van naastenliefde. Hij is ertoe geneigd, zichzelf te zien als een heilige of een martelaar, die bereid is alles wat hij heeft op te offeren voor het geluk van anderen. De meeste Helpers maken een liefdevolle, vrijgeveige, soms wat overdreven empathische indruk. Volgens de Helper bestaat de wereld uit mensen met problemen en behoeften. Hij ziet het als zijn levenstaak om daaraan tegemoet te komen en de nood van anderen te lenigen. De behoefte aan hulp die hij bij anderen opmerkt, is vaak een spiegelbeeld van zijn eigen levensbehoeften, die hij probeert te negeren. Door zijn eigen problemen te projecteren op anderen, kan hij zijn eigen

behoefte aan hulp en ondersteuning ontkennen. Aldus ontwijkt hij door zijn grote betrokkenheid op anderen zijn eigen persoonlijke nood.

Typerend voor de Helper is de wijze waarop hij besluiten neemt. De Helper baseert zijn besluiten liever op wat anderen verlangen of nodig hebben dan op zijn eigen oordeel over de situatie. Als gevolg van deze houding is besluitvaardigheid meestal niet één van de sterke kanten van dit type. Hij heeft de neiging besluiten voor zich uit te schuiven totdat zij niet meer nodig zijn, dan wel totdat iemand anders de knopen doorhakt. Op die manier kan de Helper degene tegenover zich vertellen wat die persoon wil horen, zonder zelf verantwoordelijk te zijn voor de eventuele pijnlijke gevolgen van het besluit. Dit type is van nature geen leider en komt het best tot zijn recht in een ondersteunende of coördinerende positie, waar hij zijn emotionele energie kan richten op anderen. Hij is niet-gewelddadig, gevoelig en impulsief. Hij oordeelt en veroordeelt niet en concentreert zich bij voorkeur op de praktische aspecten van het draaiende houden van de organisatie. Als gevolg van zijn tact, diplomatiek talent, bedrevenheid in het verkrijgen van samenwerking, alsmede zijn inzicht in de menselijke natuur, is dit type bijzonder doeltreffend als adviseur of bemiddelaar. Saillante stijlkenmerken van de Helper:

- is lief voor anderen en wil geliefd zijn
- ondersteunt anderen bij de uitvoering van werkzaamheden
- werkt voortdurend aan de sfeer en werkt graag nauw met anderen samen
- is erin geïnteresseerd hoe zaken mensen beïnvloeden
- reageert op de wensen en behoeften van mensen om hem heen
- heeft oog voor de effecten van beslissingen op mensen
- wil worden gehonoreerd voor de hulp die hij biedt
- is zeer collegiaal en bouwt aan persoonlijke relaties
- toont interesse in de privé-situaties van anderen
- biedt hulp bij het oplossen van andermans problemen

Innerlijke drijfveren

De Helper is begaan met het welzijn en welbevinden van anderen. De stijl van dit type is die van een onbaatzuchtig weldoener. Hij streeft ernaar liefdevol, onzelfzuchtig en hulpvaardig te zijn, in ruil voor het krijgen van affectie. Tegen elke prijs ontkent hij zijn eigen behoefte aan hulp en steun. Trots is de basisdrijfveer van de Helper: hij is er trots op wanneer hij nodig is, de liefde die hij daarvoor ontvangt streelt die trots. Sommige Helpers ontlenen een belangrijk deel van hun identiteit aan het feit dat anderen hen nodig hebben.

Verval tot ineffectiviteit

Wanneer hij niet voldoende door anderen wordt bevestigd, loopt hij het risico terecht te komen in zijn persoonlijke valkuil, namelijk te vervallen in vleierij. Wanneer een Helper in deze valkuil loopt, wordt hij ineffectief. Dat uit zich in manipulaties, dominant en symbiotisch gedrag. Wanneer hij in een negatieve toestand verkeert, neemt hij bovendien de

negatieve eigenschappen over van de Strijder en kan hij zich overgeven aan wraakzuchtige kwaadsprekerij en achterklap.

Verbetering van effectiviteit

Het medicijn tegen de ineffectieve, opdringerige, zichzelf wegcijferende Helper is te vinden in de positieve eigenschappen van de Expressionist. Wanneer de Helper diens originaliteit, gevoel van eigenwaarde en zelfinzicht overneemt, vindt de Helper zijn balans en wordt hij effectief. Effectieve Helpers zijn zorgend, vriendelijk en origineel.

3. De Goalgetter

Uiterlijke verschijningsvorm

De Goalgetter is een 'goaltjesdief' die altijd en overal weet te scoren. Hij werkt vanuit het idee dat kansen niet ontstaan, maar dat die worden gecreëerd en dat het creëren van kansen een goede manier is om het eigen geluk af te dwingen. Het valt hem niet moeilijk zichzelf doelen te stellen en die kennelijk moeiteloos te bereiken. Hoewel hij een zelfverzekerde en nonchalante indruk maakt, werkt hij meestal hard aan zijn succes. Hij is ertoe geneigd zichzelf te identificeren met wat hij doet en kan zich als een kameleon aanpassen aan de rollen die hij speelt. De meeste Goalgetters maken een dynamische, optimistische, soms wat streberige indruk. Volgens de Goalgetter bestaat de wereld uit winnaars en verliezers. Hij ziet het als zijn levenstaak om te winnen of althans om als winnaar over te komen. Als maatstaf daarbij hanteert hij wat andere mensen van hem denken ofwel hoe hij overkomt. Het meest van alles vreest hij mislukking. In zijn optiek is het verliezen van het respect van anderen de grootste mislukking die bestaat. Voor de Goalgetter is succes daarom gelegen in de uiterlijke schijn ervan (imago). Hij meet zijn persoonlijke identiteit af aan de bewondering die hij krijgt van anderen.

Voor de Goalgetter die altijd een doel voor ogen heeft, is het nemen van besluiten niet alleen eenvoudig maar ook vanzelfsprekend. Dit type neemt snel besluiten, omdat als er iets moet worden gedaan, hij het liefst zag dat het gisteren al gedaan was. Hij gelooft dat indien een kans zich voordoet daar direct gebruik van moet worden gemaakt. Zelf beschouwt hij zijn besluiten als logische gevolgtrekkingen maar in wezen zijn het vaak gevoelsmatige inschattingen. Hij raakt opgewonden wanneer hij mogelijkheden ruikt en is ervan overtuigd dat Vrouwe Fortuna op zijn hand is. En inderdaad, hij heeft vaak geluk, maar niet altijd. Hij is een krachtige persoonlijkheid die met idealistisch optimisme anderen aanmoedigt en is in staat een groep om te smeden tot een hechte eenheid. Hij beschikt over de intuïtieve deskundigheid om van een idee een succes te maken, mede door de durf risico's te nemen. Zijn organisatorisch talent en gevoel voor efficiency maakt dat hij zorgt dat doelen, taken en normen voor iedereen duidelijk zijn. Zijn flair en politieke gewiektheid maken hem prettig in de omgang. Hij heeft verbeeldingskracht, wordt niet graag lastiggevalen met details en komt het best tot zijn recht wanneer hij zijn energie kan richten op iets dat expansief en gevarieerd is. Karakteristieken van de Goalgetter:

- pronkt niet zijn veren, gebruikt uiterlijk vertoon
- motiveert en bezielt anderen voor uitvoering van taken
- praat graag over het werk en zijn successen daarin
- werkt efficiënt en resultaatgericht
- spreekt bij voorkeur in termen van resultaten
- past zich snel aan aan veranderende omstandigheden
- werkt snel en goed onder (tijds)druk
- ziet alles als een wedstrijd en anderen als concurrenten
- staat graag in het middelpunt van de belangstelling
- is relatiegericht en ziet in elk gesprek een onderhandeling

Innerlijke drijfveren

Honger naar succes is de innerlijke drang van de Goalgetter, zijn stijl is die van een gretige kampioen. Hij streeft ernaar succesvol, competent en effectief te zijn. Daaraan ten grondslag ligt zijn verslaving aan erkenning en bewondering, hoe meer hoe beter. De Goalgetter is allergisch voor mislukking.

Verval tot ineffectiviteit

De persoonlijke valkuil van de Goalgetter is zijn ijdelheid. Wanneer hij daaraan toegeeft wordt hij ineffectief, hetgeen zich uit in bedrieglijk, principeloos en eerzuchtig gedrag. Wanneer de Goalgetter in een negatieve gemoedstoestand verkeert, neemt hij de negatieve eigenschappen over van de Stabilisator en kan hij zich ver terugtrekken en vervallen in passiviteit. Hij komt terecht in deze valkuil wanneer hij toegeeft aan zijn neiging bindende relaties te ontwijken, uit angst voor (emotionele) afhankelijkheid en het risico te worden gemanipuleerd.

Verbetering van effectiviteit

Toch ligt juist in bindende relaties voor de Goalgetter de sleutel naar effectiviteit. Deze sleutel vindt de Goalgetter in de positieve eigenschappen van de Teamplayer, waarvan hij kan leren integer te zijn en loyaal in dienst van het team te spelen. De effectieve Goalgetter is competent, waarachtig en betrouwbaar.

4. De Expressionist

Uiterlijke verschijningsvorm

De Expressionist gebruikt zijn gaven om in zijn omgeving gevoel voor schoonheid en harmonie te wekken. Hij is bijzonder sensibel en meestal artistiek begaafd. Alles wat levensenergie bezit trekt hem aan en hij kan de stemmingen van anderen met seismografische precisie pellen. Hij is geneigd zichzelf te zien als een buitenbeentje. Daarom ook, vindt hij dat de normen en waarden van de maatschappij niet voor hem gelden. In plaats daarvan probeert hij te voldoen aan zijn eigen bijzondere maatstaven. De meeste Expressionisten maken een

creatieve, extravagante, soms wat gekunstelde indruk. Volgens de Expressionist bestaat de wereld uit twee categorieën mensen: anonieme grijze muizen en schitterende, opvallende sterren. Hij ziet het als zijn levenstaak om niet naamloos te blijven en probeert daarom een ster te worden. Wanneer hij er naar eigen oordeel onvoldoende in slaagt om in de ogen van anderen 'bij zonder' of 'apart' te zijn, trekt hij zich terug op zichzelf. Tijdens dergelijke naar binnen gekeerde perioden besteedt hij ruime aandacht aan het doorvorsen van de zin van zijn leven en het leren kennen van zijn eigen, diepere gevoelens.

Bij het nemen van besluiten houdt de Expressionist rekening met de ideeën van anderen, omdat hij waarde hecht aan het belang van de betrokkenen. Bovendien heeft hij behoefte aan steun bij het nemen van een besluit. Hij beoordeelt behoedzaam alle denkbare alternatieven, waarbij zijn subjectieve gevoel leidraad is. Wanneer hij een besluit heeft genomen, staat hij daar pal achter. Zelfs wanneer hij te maken krijgt met tegenslag houdt hij zijn vertrouwen in de juistheid ervan, omdat hij ervan is overtuigd dat zijn beslissing is gebaseerd op zowel objectiviteit als respect voor andere individuen. Kenmerkend voor de Expressionist zijn temperament, sensitiviteit en intuïtie. Omdat hij zich scherp bewust is van de emotionele sfeer in zijn omgeving, slaagt de Expressionist er vaak in allerlei in aanleg explosieve situaties kort te sluiten voordat er ongelukken gebeuren. Zijn natuurlijke charme is een krachtig wapen, waarvan hij bewust gebruik maakt. De effectieve Expressionist is zelfverzekerd, stabiel en een oorspronkelijk denker. Hij wordt aangetrokken door het ongewone en is ingesteld op vooruitgang, bij voorkeur drastische vernieuwing. Hij heeft respect voor specialisten en weinig oog voor details. Herkenningpunten van de Expressionist:

- is elegant en voelt zich enigszins boven de wet verheven
- heeft vaak een artistieke inslag, is creatief en innovatief
- is afwisselend hoog en laag gemotiveerd voor zijn werk
- heeft interesse voor de gevoelens van anderen
- is snel verveeld en heeft een afkeer van routines en gewoontes
- gedraagt zich als 'buitenbeentje' of als 'miskend talent'
- wil zich onderscheiden en heeft de neiging om te shockeren
- ziet het soms tijdelijk 'niet zitten' en heeft dan de neiging om te zeuren
- is van nature ongedisciplineerd en onsystematisch
- is afwisselend overactief en teruggetrokken-passief

Innerlijke drijfveren

Het hoogste doel van de Expressionist is zelfexpressie, originaliteit en het hebben van een uitzonderlijke identiteit. Zijn stijl laat zich het best typeren als die van een kleurrijk artiest. De Expressionist streeft ernaar oorspronkelijk, gevoelig en gecultiveerd te zijn. Hij heeft de neiging snel jaloers te zijn op anderen. Die jaloezie richt zich met name op diegenen die in de ogen van de Expressionist origineler zijn dan hijzelf ('het gras van de burens...'). Ook kan hij jaloers zijn op mensen die rust en geluk vinden in het alledaagse. De expressionist heeft een uitgesproken afkeer van alledaagsheid.

Verval tot ineffectiviteit

Wanneer hij jaloers is, of zichzelf alledaags vindt, belandt hij in zijn persoonlijke valkuil, zijnde zwaarmoedigheid. Wanneer hij daarin raakt verstrikt, wordt de Expressionist kleinzerig, blasé en overdreven melancholiek. Bovendien neemt hij in deze toestand de negatieve eigenschappen over van de Helper en kan hij opdringerig proberen in het middelpunt van de belangstelling te staan.

Verbetering van effectiviteit

Hij omzeilt zijn valkuil door de positieve eigenschappen over te nemen van de Perfectionist. Daarvan kan hij leren meer nuchter en volhardend te zijn. Bovendien leert de Perfectionist hem dat hij niet het centrum van het universum is. De effectieve, evenwichtige expressionist is creatief, natuurlijk en gedisciplineerd.

5. De Analyticus

Uiterlijke verschijningsvorm

De Analyticus denkt voordat hij doet. Zijn bijzondere gave is, dat hij open staat en ontvankelijk is voor nieuwe indrukken en feiten. Hij is leergierig en erin geïnteresseerd de dingen tot in detail te doorgronden. De Analyticus is ertoe geneigd zichzelf als deskundig en objectief te zien en daardoor in staat om complexe vraagstukken adequaat te analyseren. De meeste Analytici wekken een onorthodoxe, diepzinnige indruk. Sommige Analytici komen over als studeerkamergeleerden, die de wereld vanuit een ivoren toren observeren. Volgens de Analyticus is de wereld een ingewikkeld systeem en daarom een interessant studie-object. Hij ziet het als zijn levenstaak dit systeem te leren kennen en begrijpen. Hij is geneigd de realiteit te observeren zonder erin betrokken te raken. Vanuit zijn ivoren toren lijkt hij onpartijdig naar buiten. Omdat hij zijn identiteit ontleend aan het kennen en begrijpen, ziet hij verwarring en vaagheid als zijn vijanden. Als gevolg van zijn zelfverkozen afzondering van de buitenwereld loopt hij het risico dat zijn verbinding met de realiteit wordt verbroken.

De Analyticus neemt voortdurend besluiten, maar ziet dat zelf niet als zodanig. In plaats daarvan denkt hij dat hij alleen maar de enig logische oplossing aandraagt voor een bepaald probleem. Hij onderzoekt de feiten grondig, deelt informatie methodisch in en komt via rationele analyse tot logische conclusies. Omdat hijzelf voor dit proces weinig tijd nodig heeft, legt hij over het algemeen weinig geduld aan de dag wanneer de besluitvorming een groepsproces is. Wanneer hij eindverantwoordelijk is voor een besluit, bereidt hij voordat er tot actie wordt overgegaan alle mogelijke details voor. Hij voorziet alle details met een precisie die voor anderen verbijsterend kan zijn. Kenmerkend voor de Analyticus is zijn bereidheid om iets nieuws aan te pakken. Uit zijn stijl blijkt zijn hang naar objectiviteit uit de rationele analyse van feiten. Experimenteren met nieuwe mogelijkheden vindt hij opwindend, maar zelden is hij revolutionair. Hij heeft een diep geworteld respect voor het verleden. Maar omdat hij weet waartoe vasthouden aan het verleden kan leiden, is hij een

voorzitter van vooruitgang op een logische en humoristische manier, die anderen aanspoort de moed op te brengen vernieuwingen door te voeren. Typische trekken van de Analyticus:

- is ervan overtuigd dat hij de wijsheid in pacht heeft
- werkt bij voorkeur zonder anderen in zijn directe nabijheid
- benadert vraagstukken vanuit theoretische invalshoeken
- kan zich langere tijd toeleggen op een bepaalde taak
- is een 'eenling' en heeft de neiging zich af te zonderen
- is over het algemeen nogal zwijgzaam van aard
- wanneer hij spreekt is dat kort en bondig, stellig en helder
- maakt vaak een afstandelijke indruk, is 'meer toeschouwer dan deelnemer'
- beschikt over scherp opmerkingsvermogen en gevatte humor

Innerlijke drijfveren

De Analyticus wordt geactiveerd door een onbegrensd verlangen naar kennis. Zijn persoonlijke stijl is die van een intellectuele geleerde. Hij streeft ernaar wijs, verstandig en ontvankelijk te zijn. Hij probeert tegen elke prijs leegheid te voorkomen, hetgeen zich kan vertalen in hebzucht.

Verval tot ineffectiviteit

In het verlengde van zijn hebzucht ligt de persoonlijke valkuil van dit type, namelijk gierigheid. Wanneer een Analyticus hierin terechtkomt, manifesteert hij zich hebberig, afstandelijk en als een 'zonderlinge professor'. Wanneer hij in deze toestand verkeert, neemt hij bovendien de negatieve eigenschappen over van de Levensgenieter en kan hij zich, met name wanneer hij zich voelt aangetast in zijn privacy, zover terugtrekken dat hij elk contact vermijdt.

Verbetering van effectiviteit

Hij vermijdt zijn valkuil door de positieve eigenschappen van de Strijder aan zijn repertoire toe te voegen: diens moed om naar buiten te treden en diens bereidheid zijn kennis en wijsheid ter beschikking van anderen te stellen. Wanneer hij erin slaagt deze balans te vinden, wordt de Analyticus effectief: vindingrijk, wijs en toegankelijk.

6. De Teamplayer

Uiterlijke verschijningsvorm

De Teamplayer bezit geweldige gaven. Hij is coöperatief, heeft teamgeest en is uitermate betrouwbaar. In zijn relaties is hij warmhartig en koestert hij diepe gevoelens. Hij heeft gevoel voor wat mogelijk en wat onmogelijk is. Hij ontdekt altijd bijtijds knelpunten en obstakels en heeft een zesde zintuig voor dreigend gevaar. Hij is ertoe geneigd zichzelf als 'waterdrager' te zien en is kennelijk in staat en bereid met een minder opvallende rol genoegen te nemen en het vuile werk op te knappen, ter meerdere eer en glorie van het

geheel waarvan hij deel uitmaakt. De meeste Teamplayers maken een collegiale, betrouwbare, soms wat onzelfstandige indruk. Volgens de Teamplayer bestaat de wereld uit risico's en gevaren. Hij ziet het als zijn levenstaak risico's te omzeilen en gevaren te verijdelen. Zijn verdedigingsmechanisme tegen de onzekerheid die voortvloeit uit loerende risico's en dreigende gevaren, bestaat uit het voortdurend aansluiting zoeken bij groepen met duidelijk omschreven normen. Dat brengt hem er soms toe zich normen aan te meten die niet zijn eigen normen zijn. Hij ontleent zijn persoonlijke identiteit aan de groepen waarvan hij deel uitmaakt. Omdat hij ver kan gaan in het tegemoet komen aan wat de groep van hem verlangt, loopt hij het risico te weinig aandacht en invulling te geven aan wat hij zelf verlangt of aan zijn eigen ideeën.

Uit angst een afwijkende mening te verkondigen ten opzichte van anderen en zich daardoor te isoleren, neemt de Teamplayer besluiten bij voorkeur binnen een team. Hij zoekt de dialoog omdat hij grote waarde hecht aan eensgezindheid en groepsverantwoordelijkheid. De kracht van de dialoog van de Teamplayer ligt in zijn rationele besef van gedeelde verantwoordelijkheid die het gevolg is van persoonlijke participatie. De zwakte ervan ligt in zijn angstige behoefte aan persoonlijke bescherming. Uit die behoefte blijkt zijn onzekerheid, die hem ertoe brengt persoonlijke verantwoordelijkheid voor zijn keuzes af te wijzen. Hij komt het best tot zijn recht in posities waarvan de verantwoordelijkheid duidelijk is afgebakend en waar volgens vaste procedures en normen kan worden gewerkt. Gegeven die normen is hij in om staat anderen bevestiging en steun te geven en hen tot topprestaties aan te sporen. Hij bezit talent voor het aanleggen van netwerken. Hij is in staat om die waarden te ontdekken en onder woorden te brengen, die een als los zand aan elkaar hangende groep ertoe kan brengen in harmonie een gemeenschappelijk doel na te streven. Karakteristieken van de Teamplayer:

- verkeert in permanente staat van waakzaamheid, is uiterst alert
- werkt bij voorkeur samen met anderen en is uitermate loyaal
- zoekt de bescherming en goedkeuring van anderen
- schikt zich naar procedures, richtlijnen en hiërarchische verhoudingen
- is gezagsgetrouw en heeft een groot plichtsbesef
- laat zelden het achterste van zijn tong zien
- heeft een voorkeur voor standaardisatie en routines
- heeft over het algemeen een hoog werktempo
- ervaart veranderingen in aanleg als bedreigend
- wil graag 'erbij horen' maar gedraagt zich onopvallend

Innerlijke drijfveren

De Teamplayer wordt gedreven door zijn behoefte aan conformiteit en veiligheid. Zijn stijl laat zich het best typeren als die van een nauwgezet bureaucraat. Hij streeft ernaar trouw, gehoorzaam en loyaal te zijn. Hij is traditioneel, met hart en ziel toegewijd en bereid voor anderen 'water te dragen'. De grote angst van de Teamplayer is eenzaamheid. In het

verlengde daarvan ligt zijn neiging erg omzichtig te zijn, snel veel water bij de wijn te doen en niet snel een mening te geven of stelling te nemen.

Verval tot ineffectiviteit

In het verlengde van zijn neiging om voorzichtig te zijn, ligt de persoonlijke valkuil van dit type, namelijk lafheid. Daaraan ten grondslag ligt zijn behoefte aan aansluiting bij anderen ofwel zijn angst om anderen zo voor het hoofd te stoten dat zij hem de rug toekeren. De ineffectieve Teamplayer is herkenbaar aan afhankelijk, verlamd en laf gedrag. In deze gemoedstoestand neemt hij bovendien de negatieve eigenschappen over van de Goalgetter en kan hij als hij zich bedreigd voelt, een bijna verstikkend beroep doen op de mensen om zich heen.

Verbetering van effectiviteit

De remedie tegen ineffectiviteit ligt voor de Teamplayer in de positieve eigenschappen van de Stabilisator. Van dit type kan de Teamplayer leren evenwichtig en vreedzaam te zijn. Wat betreft die vreedzaamheid bestaat de ontwikkeling van de Teamplayer uit eerst vrede te hebben met zichzelf en daarna met de rest van de wereld. Hierdoor verdwijnt zijn angst en wordt de Teamplayer effectief, trouw, vol vertrouwen en gehoorzaam.

7. De Levensgenieter

Uiterlijke verschijningsvorm

De Levensgenieter straalt onversneden optimisme en ongebreidelde levensvreugde uit. Hij staat open voor elk waardevol moment en ziet het leven als een geschenk. Zoals bloemen bijen lokken, oefenen de meeste Levensgenieters een sterke aantrekkingskracht uit op leden van het andere geslacht. Zijn ongedwongen houding, ontwapenende charme en opgewekte aard maakt de Levensgenieter in de ogen van veel anderen onweerstaanbaar. Hij is in staat om anderen de mooie kant van het leven te laten zien. De meeste Levensgenieters maken een joviale, vrolijke, soms wat losbollige indruk. Volgens de Levensgenieter is de wereld een plaats van plezier en pijn. Hij ziet het als zijn levenstaak zoveel mogelijk plezier en zo min mogelijk pijn te hebben. Wanneer hij wordt geconfronteerd met de pijn van het bestaan, trekt hij zich terug in zijn hoofd. Zijn fantasie maakt het hem mogelijk de grenzen van de realiteit te ontstijgen en dat zorgt ervoor dat hij kan omgaan met de spanningen van het dagelijkse leven. Hij maakt plannen om dingen te sussen, oplossingen te vinden en te redden wat te redden valt. Zo is hij onophoudelijk op zoek naar de pot met goud onderaan de regenboog.

De Levensgenieter bekijkt de zaak graag van alle kanten voordat hij een besluit neemt. Daarom geeft hij de voorkeur aan de dialoog. Hoewel hij de zaak vooraf grondig onderzoekt en zich er via rationele weg een mening over vormt, staat hij altijd open voor nieuwe ideeën of onverwachte inbreng van anderen. Als gevolg van zijn indirecte benadering van problemen en zijn behoefte het iedereen naar de zin te maken, blijven veel dingen onafgewerkt.

Bovendien wordt de Levensgenieter niet graag op iets vastgepind, zodat hij een voorkeur heeft voor korte termijn beslissingen waarmee hij zijn bewegingsvrijheid op lange termijn maximaal houdt. De effectieve Levensgenieter heeft een sprankelende geest, is een idealist en een eeuwige optimist. De meeste Levensgenieters hebben moeite met het vaststellen van lange termijn doelen en het aanpakken van moeilijke situaties. Wel is de Levensgenieter als geen ander in staat om, met humor, creativiteit en talent voor het opbouwen van netwerken, anderen te ondersteunen bij het inslaan van nieuwe wegen. Ook is dit type door zijn uitzonderlijke contactuele eigenschappen, opgewekte houding en vasthoudendheid een ideale tussenpersoon. Kenmerken van de Levensgenieter:

- is permanent op zoek naar nieuwe uitdagingen en nieuwe horizons
- heeft een veelzijdige, vaak wat oppervlakkige interesse
- is fantasierijk en houdt van afwisseling en diversiteit
- heeft meestal een opgewekte en opgeruimde houding
- ziet alles in eerste instantie van de zonnige kant
- spreekt kritiek en onvrede op indirecte wijze uit
- heeft soms moeite om de daad bij het woord te voegen
- is prettig in de omgang, amusant en humoristisch
- denkt soms kennelijk luchthartig over zwaarwichtige zaken
- maakt de vrolijke indruk van een 'zondagskind'

Innerlijke drijfveren

De Levensgenieter is gericht op het creëren van een betere wereld. De persoonlijke stijl van dit type is die van een weldenkend filosoof. De Levensgenieter streeft ernaar optimistisch, vrolijk en aardig te zijn. Hij is bang voor pijn, hetgeen zich kan vertalen in een het gulzig najagen van hedonistisch genot.

Verval tot ineffectiviteit

De persoonlijke valkuil van dit type is het blijven hangen in plannenmakerij (luchtkastelen bouwen), zonder tot actie over te gaan. Ineffectief gedrag van de Levensgenieter manifesteert zich in buitensporigheid, oppervlakkigheid en eigenwijsheid. Wanneer hij verkeert in deze toestand, neemt hij bovendien de negatieve eigenschappen over van de Perfectionist en kan hij humeurig en vijandig worden, met name wanneer hij te maken krijgt met minder leuke dingen.

Verbetering van effectiviteit

De Levensgenieter omzeilt zijn valkuil door de positieve eigenschappen van de Analyticus toe te voegen aan zijn eigen repertoire. Van de Analyticus kan de Levensgenieter leren realistisch te zijn en meer systematisch te werken. Effectieve gedragingen van de evenwichtige Levensgenieter zijn vrolijkheid, veelzijdigheid en standvastigheid.

8. De Strijder

Uiterlijke verschijningsvorm

De Strijder maakt een sterke en machtige indruk en is in staat om ook anderen het gevoel te geven dat zij sterk zijn. Hij heeft zin voor rechtvaardigheid en voelt het instinctief aan wanneer ergens een luchtje aan zit. Wanneer hij 'er voor gaat', doet hij dat met ongelooflijk veel energie en met passie. De Strijder is geneigd zichzelf te zien als Zwarte Ridder, die te vuur en te zwaard ten strijde trekt tegen hypocrisie en onrecht. Omdat in zijn optiek veel heilige huisjes bolwerken zijn van onrechtvaardigheid, zijn dat geliefde doelwitten van deze rebelse revolutionair. De meeste Strijders maken een onafhankelijke, uitdagende, soms wat tegendraadse indruk. Volgens de Strijder bestaat de wereld uit uitdagingen en krachtmetingen. Omdat hij zijn kracht denkt te moeten aanwenden om elk obstakel te overwinnen, vat hij elk probleem op als een machtsstrijd. Wanneer dat, wat in zijn ogen rechtvaardig is, veranderingen noodzakelijk maakt, bindt hij de strijd aan met elk willekeurig gezag of instituut dat de door hem gewenste hervormingen in de weg staat. Omdat hij zwakte veracht, probeert hij uit alle macht zijn eigen menselijke zwakte te verbergen en te verloochenen.

Besluiten neemt de Strijder bij voorkeur samen met een select groepje competente mensen. Hij heeft graag het laatste woord en zit er niet mee dat waar gehakt wordt ook spaanders vallen. Het idee bij besluitvorming iedereen te betrekken vindt dit type een belachelijke verspilling van tijd en energie. Andere typen kunnen vinden dat participatieve besluitvorming niet meer is dan een kwestie van goede manieren. De Strijder daarentegen vindt het een kwestie van slechte manieren om dwazen de gelegenheid te geven hun onwetendheid ongelimiteerd ten toon te blijven spreiden. Dit type is als leider nadrukkelijk aanwezig en heeft een aangeboren gevoel voor tactiek. Zijn instinctieve energie wordt gevoed door onuitputtelijk uithoudings- en doorzettingsvermogen. Andere uitgesproken stijlkenmerken van dit type zijn onverschrokkenheid en onverzettelijkheid, waarvoor hij zowel wordt gevreesd als gerespecteerd. Een ander saillant stijlkenmerk van de effectieve Strijder is opkomen voor anderen. Bovendien is hij in staat om anderen te leren hoe ze voor zichzelf moeten opkomen. Vaak is alleen al de nabijheid van een Strijder voor anderen een aanmoediging meer zelfvertrouwen en kracht te ontwikkelen. Trekken van de Strijder:

- is energiek en staat bol van vitaliteit
- heeft een enorme dadendrang en is actiegericht
- verkondigt hartstochtelijk zijn onverbloemde mening
- is provocerend en gaat geen conflict uit de weg
- is brutaal en heeft meestal grote overredingskracht
- probeert situaties naar zijn hand te zetten
- kan scherp dan wel beledigend uit de hoek komen
- verdedigt zijn standpunten 'tot de laatste snik'
- heeft maling aan procedures en formele autoriteit
- is erop uit zijn territorium te vergroten

Innerlijke drijfveren

De Strijder vecht voor rechtvaardigheid in de stijl van een onoverwinnelijke veldheer. Hij streeft ernaar rechtvaardig, sterk en controlerend te zijn. Hij is waarheidslievend, vindingrijk, realistisch en recht door zee. De Strijder heeft een aangeboren minachting voor zwakheid.

Verval tot ineffectiviteit

De persoonlijke valkuil van dit type is wraakzucht. De Strijder die toegeeft aan zijn wraakzucht, kan wellustig genieten van bikkelharde confrontaties. Zeker wanneer hij 'bloed ruikt' kan hij zich uitgelaten uitleven in agressieve acties die bedoeld zijn om zijn opponent genadeloos te verpletteren. Wanneer een Strijder aan deze neigingen toegeeft wordt hij ineffectief, tiranniek, gewelddadig en meedogenloos. Wanneer hij in deze toestand verkeert, neemt hij bovendien de negatieve eigenschappen over van de Analyticus. Wat de Strijder dan doet is zich tijdelijk terugtrekken om nieuw feitelijk materiaal te verzamelen om daarmee niets en niemand ontziend onverwacht opnieuw in de aanval gaan.

Verbetering van effectiviteit

De medicijnen voor de Strijder zijn de positieve eigenschappen van de Helper, namelijk diens medeleven en hulpvaardigheid. De Strijder die deze eigenschappen adopteert wordt effectief en is edelmoedig, barmhartig en beschermend.

9. De Stabilisator

Uiterlijke verschijningsvorm

De Stabilisator is een vreedstichter. Hij bezit de gave om anderen zonder vooroordelen te accepteren en dat heeft tot gevolg dat mensen zich door hem geaccepteerd en begrepen voelen. Hij is onpartijdig en kan de positieve aspecten van tegengestelde belangen inschatten en op waarde schatten. De Stabilisator is ertoe geneigd zichzelf te zien als rustpunt en is in staat en bereid conflicten preventief te bestrijden, mede door zijn gave in veel van wat hij doet voorspelbaar te zijn. Deze voorspelbaarheid werkt rustgevend en zorgt ervoor dat spanningen niet hoog oplopen. De meeste Stabilisators maken een kalme, bedachtzame, soms wat onverschillige indruk. Volgens de Stabilisator vormt de wereld een bedreiging van zijn eigen persoonlijke rust en evenwicht. Hij ziet het als zijn levenstaak zijn eigen persoonlijke koninkrijk volstrekt sereen te houden en doet daarom alle moeite om conflicten te vermijden. Daarnaast gaat hij ervan uit dat het onmogelijk is om het iedereen naar de zin te maken. In plaats daar in zijn ogen verloren moeite voor te doen, kiest hij ervoor rustig zijn eigen gang te gaan. Hij hanteert als overlevingsstrategie het tolerante 'leven en laten leven' en verlangt daarvoor in ruil autonomie binnen zijn eigen domein.

Over het algemeen is het niet de Stabilisator die besluiten neemt. Omdat hij niet verantwoordelijk wil zijn voor de gevolgen van bepaalde besluiten, gaat hij dergelijke kwesties uit de weg, net zolang totdat anderen zich gedwongen voelen om positie te kiezen. Als hij het niet eens is met een door anderen genomen beslissing, zal hij dat zelden direct zeggen. In plaats daarvan zal hij zich indien nodig erbij neerleggen en indien mogelijk zijn eigen gang blijven gaan. Maar over het algemeen sluit hij zich graag aan bij de besluiten van anderen en zal hij zich eraan houden zolang zijn rust er niet door in gevaar wordt gebracht. Zijn voorkeur gaat meestal uit naar posities in het middenkader waar hij zijn talenten kan gebruiken zonder de druk, conflicten en verantwoordelijkheid die horen bij het topmanagement. Bij voorkeur richt dit nuchtere en rationele type zijn scherpzinnigheid op praktische en dagelijkse aangelegenheden. Hij heeft een voorliefde voor routines en procedures. Daaraan ontleent hij houvast en zekerheid en creëert hij de wereld van rust waaraan hij behoefte heeft. Herkenningspunten van de Stabilisator:

- is goedmoedig en stelt door zijn natuurlijke kalme anderen op hun gemak
- is bedachtzaam en neemt voor alles voldoende tijd
- heeft een afkeer van conflict en een voorkeur voor harmonie
- doet niet moeilijk als het ook makkelijk kan
- vermijdt indien mogelijk lastige situaties en netelige kwesties
- heeft een nuchtere aard en is praktisch aangelegd
- kan zich kennelijk zonder slag of stoot schikken naar anderen
- probeert consequent zijn eigen gang te gaan
- gebruikt regels en procedures als basis voor stabiliteit
- kan problemen bagatelliseren omwille van 'de lieve vrede'

Innerlijke drijfveren

De intrinsieke motivatie van de Stabilisator is een hang naar rust en evenwicht, zijn stijl laat zich omschrijven als die van een zachtmoedige reus. Zachtmoedig omdat hij als leider rechtvaardig en onpartijdig, aardig en ontvankelijk is. Een reus omdat hij meestal beschikt over grote deskundigheid op zijn vakgebied. De Stabilisator streeft ernaar harmonisch en evenwichtig te zijn. Hij heeft een natuurlijke afkeer van conflicten, hetgeen zich vertaalt in conflictmijdend gedrag en in het uiterste geval in onverschilligheid.

Verval tot ineffectiviteit

De persoonlijke valkuil van dit type is gemakzucht, in de zin van een voorkeur voor de weg van de minste weerstand. Bijbehorende ineffectieve gedragingen zijn fatalisme, gedesoriënteerdheid en koppigheid. Wanneer hij in deze gemoedstoestand verkeert, neemt hij bovendien de negatieve eigenschappen over van de Teamplayer en kan hij, zeker onder druk, onzeker en laf worden.

Verbetering van effectiviteit

Het leerpunt van de Stabilisator is de Goalgetter. Wanneer de Stabilisator diens doelgerichtheid en actiegerichtheid toevoegt aan zijn eigen repertoire, wordt hij effectief. De effectieve Stabilisator is aanvaardend, verdraagzaam en doelgericht.

3. Gelijksortige typen

Nadere analyse van het Enneagram wijst uit dat de negen persoonlijkheidstypen als volgt zijn te verdelen in drie categorieën van elk drie gelijksortige typen:

1. Instinctieve of intuïtieve persoonlijkheidstypen
2. Emotionele of gevoelsmatige persoonlijkheidstypen
3. Verstandelijke of rationele persoonlijkheidstypen

1. Instinctieve of intuïtieve persoonlijkheidstypen

Tot deze categorie behoren de Strijder, de Stabilisator en de Perfectionist ofwel de typen 8, 9 en 1. Deze drie typen worden primair gedreven door hun instinct en worden ook wel 'buiktypen' genoemd. Dit op basis van het vermoeden dat instincten hun oorsprong vinden in de onderbuik of daaromtrent. De drie buiktypen werken elk op een unieke, intuïtieve wijze aan zelfbeschikking (controle) en zelfhandhaving (macht). Zij doen dat door een territorium af te bakenen en indringers buiten de deur te houden. De agressieve Strijder roept 'hier ben ik, kom maar op (ik lust je rauw)', de stoïcijnse Stabilisator meent 'ik maak zelf uit wat ik wel en wat ik niet doe (dus laat me met rust)' en de gedreven Perfectionist vindt 'laat me m'n eigen gang gaan (want ik weet wat juist is).'

2. Emotionele of gevoelsmatige persoonlijkheidstypen

De tweede categorie wordt gevormd door de Helper, de Goalgetter en de Expressionist ofwel de typen 2, 3 en 4. Deze drie typen worden primair beheerst door hun emotie en worden ook wel 'harttypen' genoemd. Dit vanuit de gedachte dat het hart de bron is van subjectieve gevoelens. De drie harttypen werken elk op een unieke, gevoelsmatige wijze aan zelfactualisatie (prestige of imago). Zij doen dat door het aangaan van intermenselijke relaties. Binnen deze relaties werken ze aan hun persoonlijke identiteit. De zichzelf opofferende Helper vraagt zich af 'hebben jullie mij nodig (vinden jullie me aardig)?', de pronklustige Goalgetter vraagt zich af 'wat vinden jullie van mij (kom ik goed over)?' en de excentrieke Expressionist vraagt zich af 'zien jullie mij (val ik op)?'

3. Verstandelijke of rationele persoonlijkheidstypen

De derde categorie bestaat uit de Analyticus, de Teamplayer en de Levensgenieter ofwel de typen 5, 6 en 7. Deze drie typen worden primair gedreven door hun verstand en worden ook wel 'hoofdtypen' genoemd. Dit in de veronderstelling dat het verstand in het hoofd huist. De drie hoofdtypen werken elk op een unieke, rationele wijze aan zelfbehoud (bescherming). Zij

doen dat door zich terug te trekken. De gedistantieerde Analyticus denkt 'wat een gekkenhuis; laat ik dat in alle rust theoretisch beschouwen (ik heb de wijsheid)', de voorzichtige Teamplayer denkt 'het ziet er riskant uit; eerst kijken wat de anderen ervan vinden (de kat uit de boom kijken)' en de genotzuchtige Levensgenieter denkt 'wat een zootje, laat ik bedenken hoe het beter zou kunnen (met wat fantasie moet dat lukken)'.

4. Relaties tussen typen

Volgens het systeem van het Enneagram zijn de volgende vier relaties tussen typen mogelijk:

1. Relatie tussen overeenkomstige typen
2. Relatie tussen middels een lijn met elkaar verbonden typen
3. Relatie tussen niet middels een lijn met elkaar verbonden typen
4. Relatie tussen op de cirkel aan elkaar grenzende typen.

1. Relaties tussen overeenkomstige typen

Wanneer u te maken heeft met een ander, wiens persoonlijkheidstype volgens het Enneagram overeenkomt met het uwe, dan begrijpt u elkaar blindelings. Dat maakt een goede relatie mogelijk. In de meeste situaties bent u 'twee handen op één buik' en kunt u met elkaar 'lezen en schrijven'. In de onderlinge communicatie kan bij wijze van spreken worden volstaan met een half woord. In crisissituaties echter, kunt u met elkaar vastlopen omdat daarin bij beide partijen dezelfde negatieve kanten naar voren komen en deze elkaar kunnen versterken. Een voorbeeld: twee Strijders vechten 'samen tegen de rest van de wereld'. Bij een onderling meningsverschil echter, bestrijden zij elkaar met dezelfde wapens en ontstaat een destructief conflict waarin beide partijen kleerscheuren oplopen en waardoor de relatie onder druk kan komen te staan.

2. Relaties tussen middels een lijn met elkaar verbonden typen

Wanneer u te maken heeft met een ander, wiens persoonlijkheidstype middels een lijn in het Enneagram is verbonden met het uwe, dan kan dat een goede relatie opleveren. Wel is het zo, dat één van beide partijen in principe meer baat heeft bij de relatie dan de andere. Dit komt omdat voor één der partijen de ander het leerpunt is, dan wel het type door wie de eigen negatieve kanten worden gecompenseerd. Tegelijkertijd geldt voor de andere partij het omgekeerde: door de relatie met het zogenaamde 'stresspunt' ontstaat het risico dat de eigen negatieve kanten worden aangewakkerd. Bijvoorbeeld: een Goalgetter werkt samen met een Teamplayer. In deze relatie leert de Goalgetter de waarde van loyaliteit en integriteit. Omgekeerd kan de Teamplayer onbedoeld worden gestimuleerd een beknellend beroep te doen op de ander.

3. Relaties tussen niet middels een lijn met elkaar verbonden typen

Wanneer u te maken heeft met een ander, wiens persoonlijkheidstype niet middels een lijn in het Enneagram is verbonden met het uwe en niet volgens de cirkel van het Enneagram grenst aan het uwe, dan kan dat een goede relatie opleveren. Wel is het zo, dat de communicatie wordt bemoeilijkt door totaal verschillende optieken en totaal verschillend taalgebruik. De typen liggen ver van elkaar verwijderd en vice versa kan de indruk ontstaan dat de ander 'afkomstig is van een andere planeet'. Bijvoorbeeld: een Levensgenieter werkt samen met een Stabilisator. De eerste wenst afwisseling en spreekt in metaforen; de tweede wil steeds hetzelfde en spreekt in concrete termen. De kloof tussen beide werelden is groot, maar niet onoverbrugbaar. Die brug wordt geslagen wanneer zij elkaar leren kennen, zich verplaatsen in elkaars wereld, elkaar accepteren en respecteren en bereid zijn van elkaar te leren.

4. Relaties tussen op de cirkel aan elkaar grenzende typen

Wanneer u te maken heeft met een ander, wiens persoonlijkheidstype volgens de cirkel van het Enneagram grenst aan het uwe, is de basis er voor een goede relatie. Hoewel het zo is dat twee zogenaamde 'vleugeltypen' in tal van opzichten van elkaar verschillen, is er ook veel waarin zij elkaar uitstekend verstaan. Deze overeenkomsten vormen een solide basis voor wederzijds begrip. Bijvoorbeeld: een Goalgetter werkt samen met een Expressionist. De eerste is geobsedeerd door resultaten; de tweede is gefascineerd door het onalledaagse. Naast dergelijke verschillen, vertonen zij een aantal gelijkenissen: beiden zijn relatiegericht, beiden willen zich onderscheiden en beiden worden beheerst door hun emoties. De verwantschap die bestaat door dergelijke overeenkomsten vormt de basis voor een goede verstandhouding.

5. Tot slot

In essentie is het Enneagram een conceptueel model dat de variatie in menselijk gedrag systematisch beschrijft en vanuit motivationele factoren verklaart. Het Enneagram steunt op de aanname dat persoonlijkheidsstructuur in de kern van iemands wezen is ingebakken, maar dat gedrag in principe veranderbaar is. Anders gezegd: hoewel veel vastligt in 'de aard van het beestje' (onveranderbare inhoud), bestaat er 'vrije ruimte' wat betreft de wijze waarop die inhoud wordt vertaald in gedrag (veranderbare vorm). De invulling die het Enneagram geeft aan deze 'vrije ruimte' is een belangrijke meerwaarde ten opzichte van andere psychologische modellen. Naast gedegen beschrijvingen van negen persoonlijkheidstypen geeft het Enneagram per type nauwkeurig aan in welke richting ontwikkelingsprocessen mogelijk zijn. Voor wie de uitdaging aandurft ...